

Boekbespreking 'Venus is geen Vamp' door Ko Lankester, september 2009

Van Annine van der Meer recenseerde ik eerder Van Venus tot Madonna (2006) en Van Sophia tot Maria (2008). Precies een jaar na het laatstgenoemde boek is dan nu verschenen Venus is geen vamp. Dat is geen geringe prestatie, want opnieuw is het een omvangrijk boek waaraan veel onderzoek ten grondslag moet hebben gelegen. En opnieuw kan ik niet anders dan bewondering hebben voor de overweldigende hoeveelheid informatie die Annine van der Meer weet aan te dragen. Met ca. 1000 prachtige illustraties, waarvan ik een groot gedeelte nooit eerder heb gezien, onderbouwt ze haar betoog en laat ons de Godin zien zoals ze sinds de Steentijd door de verschillende volkeren is aanbeden en afgebeeld.

In het boek wil de schrijfster een rehabilitatie bewerkstelligen van Venus, 'de oervrouw die tot dusver als Vamp Venus door het leven moest,' zoals ze het zelf omschrijft. Ze trekt van leer tegen de mensen die Venus als een dom blondje en een lustobject beschouwen en toont, mijns inziens overtuigend, aan dat Venus stevig is geworteld in de Grote Godin die in de Steentijd heerste over hemel en aarde, over leven en dood. In de patriarchale beschavingen van de Oudheid is deze Grote Godin ondergeschikt gemaakt aan strijdhaftige stamgoden en uiteengevallen in talloze deelgodinnen.

Het is wat verwarrend dat de schrijfster zowel de Oervrouw als de deelgodinnen aanduidt als Venus en hun afbeeldingen als venuskunst. In een mail aan mij licht Annine haar standpunt toe: 'In mijn betoog ga ik uit van de oervrouw of de vrouw die ten onrechte Venus genoemd is. Zij valt in tal van culturen uiteen in deelaspecten of godinnen die een deel van haar actieradius bestrijken. Ik beschouw godinnen als Isis and Kybele niet als varianten van Venus maar als latere dochters van de oervrouw of vrouw. Het hele boek gaat over de vrouw die ten onrechte Venus is genoemd. Als de vrouw wordt zij overal aangesproken. Venuskunst is een verzamelnaam voor voor-christelijke sacrale vrouwelijke kunst. In de recente literatuur wordt gesproken over een venustraditie, venusfigurines, de as van de vrouwelijke iconografie, van een standaardmodel en ook van venuskunst. Vandaar dat ik deze algemene naam voor de kunst overneem in de wetenschap dat het niet gaat om Venus maar om de oervrouw of oermoeder.' Met dank aan Annine voor deze heldere uiteenzetting, sluit ik me graag hierbij aan.

In deel 1, Over Venus en venuskunst, geeft de schrijfster een overzicht van de kenmerken en de verschijningsvormen van de Godin van 35.000 – 10.000 v.Chr., dat is vanaf het moment dat de vroegmoderne mens zich in Europa verspreidt tot het eind van de laatste ijstijd. Door wetenschappers zijn de vanaf 1864 gevonden beeldjes aanvankelijk geduid als afbeeldingen van een Moedergodin en gezien als voortkomend uit een matriarchaat, waarin vrouwen en Godinnen een belangrijke plaats innamen. Rond 1970 werd het concept van het matriarchaat door toonaangevende wetenschappers als zweverige en onbewijsbare mythen afgedankt. Die wetenschappelijke, afstandelijke benadering, wel aangeduid als het postmoderne scepticisme, viert nog steeds hoogtij. Auteurs als Marija Gimbutas en James Mellaart, die de belangrijkheid van de Godin in het Oude Europa en het Midden-Oosten beschreven, worden door de meeste wetenschappers genegeerd of afgedaan als achterhaald. Het is te prijzen dat Annine van der Meer haar wetenschappelijke reputatie op het spel zet door zich, tegen de stroom in, in te zetten voor het eerherstel van de Godin.

In deel 2, Leer je moedertaal weer spreken, worden een aantal thema's en bijbehorende symbolen beschreven, die met name in het laatste millennium v.Chr. gebruikt zijn om de Godin gestalte te geven. In hoofdstuk 2.2., Haar lievelingsplekken, wordt geanalyseerd met welke plaatsen de Godin gewoonlijk werd geassocieerd: in of bij het water, in een tempel, in de natuur, in een grot, op een berg of op een hoogte.

Hoofdstuk 2.3. is getiteld Haar partnerdieren, maar het gaat hierbij niet alleen om de dieren waarmee de Godin werd afgebeeld, maar ook om de diervormen die ze zelf door de eeuwen heen heeft aangenomen. En dat zijn vrijwel alle dieren die je maar kunt bedenken, met name vogels, slangen en de grote roofdieren.

Andere hoofdstukken beschrijven de lichaamsdelen van de Godin die door de eeuwen heen prominent zijn afgebeeld, haar favoriete kleding of de bomen en planten waarmee ze vaak werd geassocieerd. Hoofdstuk 2.7. analyseert Haar kenmerkende lichaamshoudingen. Deze houdingen zijn een aanduiding van een belangrijke functie of eigenschap van de Godin. Zo geeft een houding met haar handen onder haar borsten haar functie als voedende moeder weer. Op andere afbeeldingen is ze zwanger, baart een kind of heeft een kind op de arm. De Godin kan staan of zitten op de grond of op een troon.

Het boek is een goudmijn voor ieder die zich wil verdiepen in de uiteenlopende manieren waarop de Godin vanaf de Steentijd is afgebeeld. Het toont aan dat de Godin duizenden jaren lang een centrale plaats heeft ingenomen in de samenleving. Een absolute aanrader dus. (Ko)

Venus is geen vamp, het vrouwbeeld in 35.000 jaar venuskunst door Annine van der Meer
ISBN 978 90 77408 67 4